

Типове на моногенно унаследяване

- Автозомно доминантно унаследяване – генеалогични критерии, закономерности, особености

Типове на моногенно унаследяване

➤ Автозомно доминантно

(локусът на гена е върху автозомна хромозома, като само един мутантен алел е достатъчен за експресия на фенотипа)

➤ Автозомно рецесивно

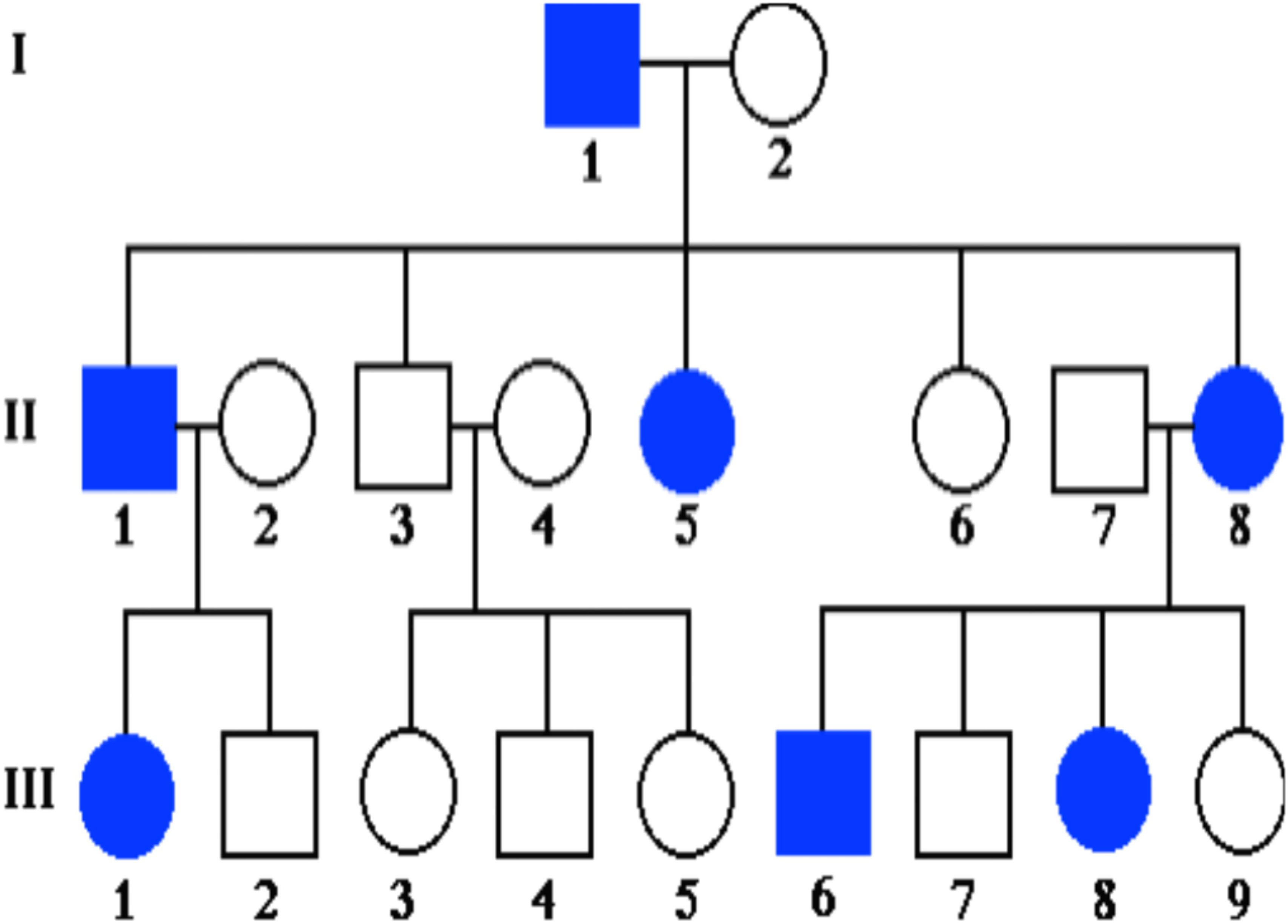
(локусът е върху автозомна хромозома, необходими са два мутантни алела за експресия на фенотипа)

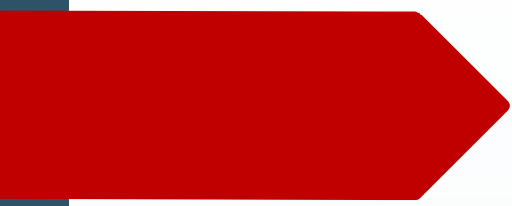
➤ X-свързано доминантно

(локусът на гена е върху X хромозомата и един мутантен алел е достатъчен за експресия на фенотипа в женския пол)

➤ X-свързано рецесивно

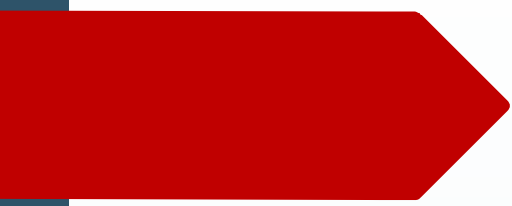
(локусът е на X хромозомата, необходими са два мутантни алела за експресия на фенотипа в женския пол)

Класически критерии за автозомно доминантно унаследяване

- Всяко засегнато дете има поне един болен родител
- В еднаква степен се засяга както женския, така и мъжкия пол
- Както засегнатите жени, така и засегнатите мъже могат да предадат белега в своето поколение без оглед пола на децата
- Рискът за болният хетерозигот да предаде патологичния белег в поколението е 50%
- Фено- и генотипно здравите индивиди създават здраво потомство

-
- **Късно начало** – възраст - зависима непълна пенетрантност
  - **Плейотропен ефект** – явление, при което един абнормен ген определя множество фенотипни изяви в различни органи и системи
  - **Нова мутация** – нововъзникнала мутация в единична герминативна клетка на здрав родител
  - **Гонаден мозаицизъм** - в здрав родител се образуват гамети, част от които носят генна мутация

Характеристика на доминантните мутантни гени

- **Вариабилна експресивност** - различна по тежест клинична изява на гена, възможна е т.нар. “мин.симптоматика”.
- **Непълна пенетрантност** - пенетрантността е вероятността за клинична изява на мутантния ген- “всичко или нищо” феномен.
- ❖ корекция при изчисляване на морбидния риск в генетичната консултация :
- ❖ **Морбидният риск = Теоретичния риск x Пенетрантността**

Характеристика на доминантните мутантни гени, водещи до отклонение от правилата за АД унаследяване

- **Вариабилна експресивност**
- **Късно начало**
- **Нови мутации**
- **Непълна пенетрантност**
- **Плейотропен ефект**

Синдром на Марфан (Marfan)

- Честота – 1/5 000 - 1/10 000
- Системно заболяване, засягащо съединни; телната тъкан, с прояви от страна на три системи:
  - Сърдечно-съдова система
  - Кости
  - Очи

-
- **Диагнозата синдром на Marfan се поставя с помощта на диагностични критерии, базирани на клиничните данни, фамилната история и молекулярните изследвания.**

Характеризира се:

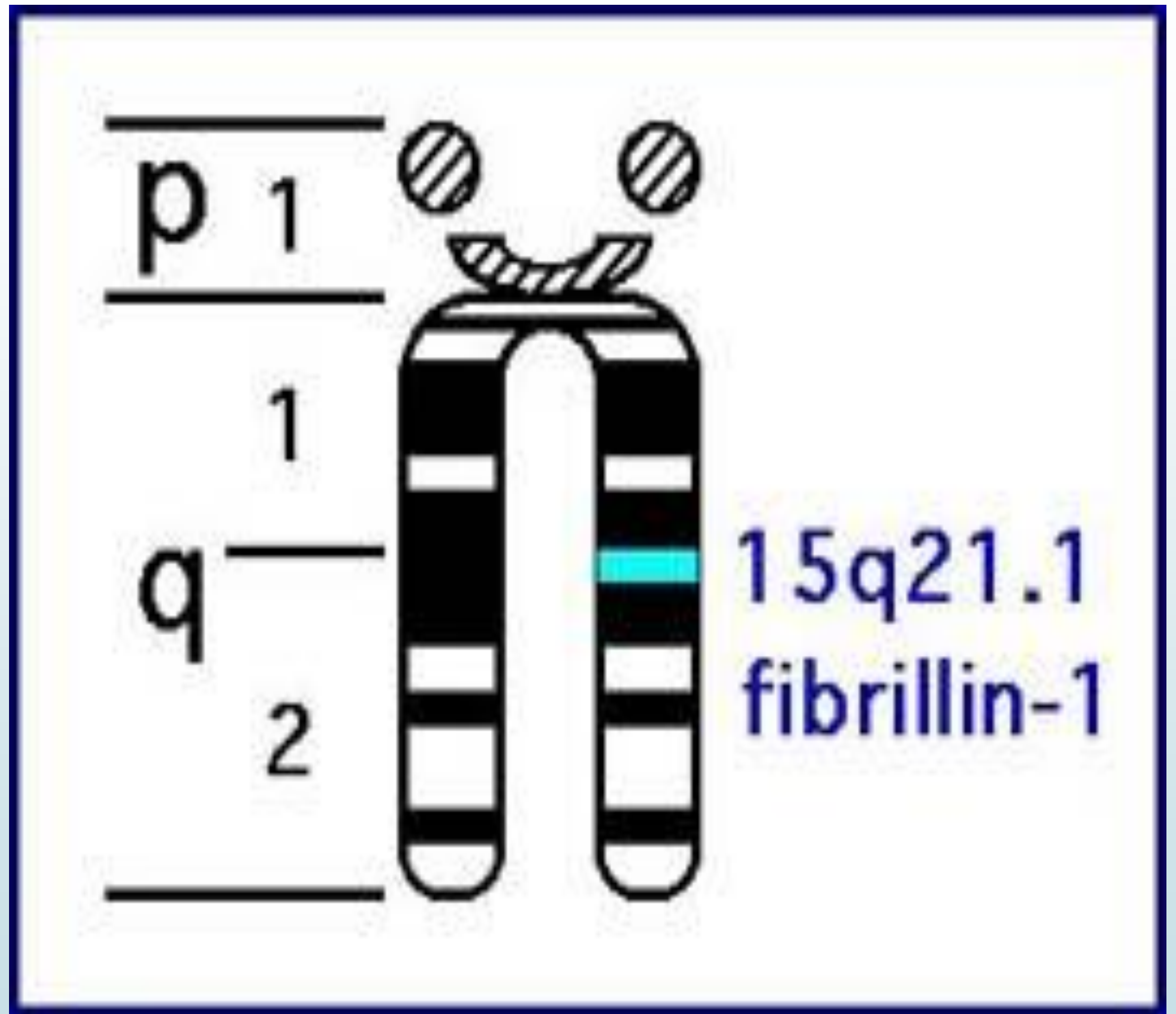
- с висока клинична вариабилност
- АД тип на унаследяване
- *плейотропен ефект* на мутантния ген.

- Заболяването е резултат от мутации във фибрин-1 гена (*FBN1*), като при 25-35% от пациентите мутацията е *de novo* възникнала

FBN1 генът е голям ген (> 600 kb) с 65 екзона, открити са над 200 мутации

Фибрин 1 е екстрацелуларен матриксен протеин, включен при формирането на микрофибрилите. От своя страна те участват:

- при формирането и хомеостазата на еластичния матрикс
- във връзката матрикс-клетка
- вероятно в регулацията на определени разтежни фактори

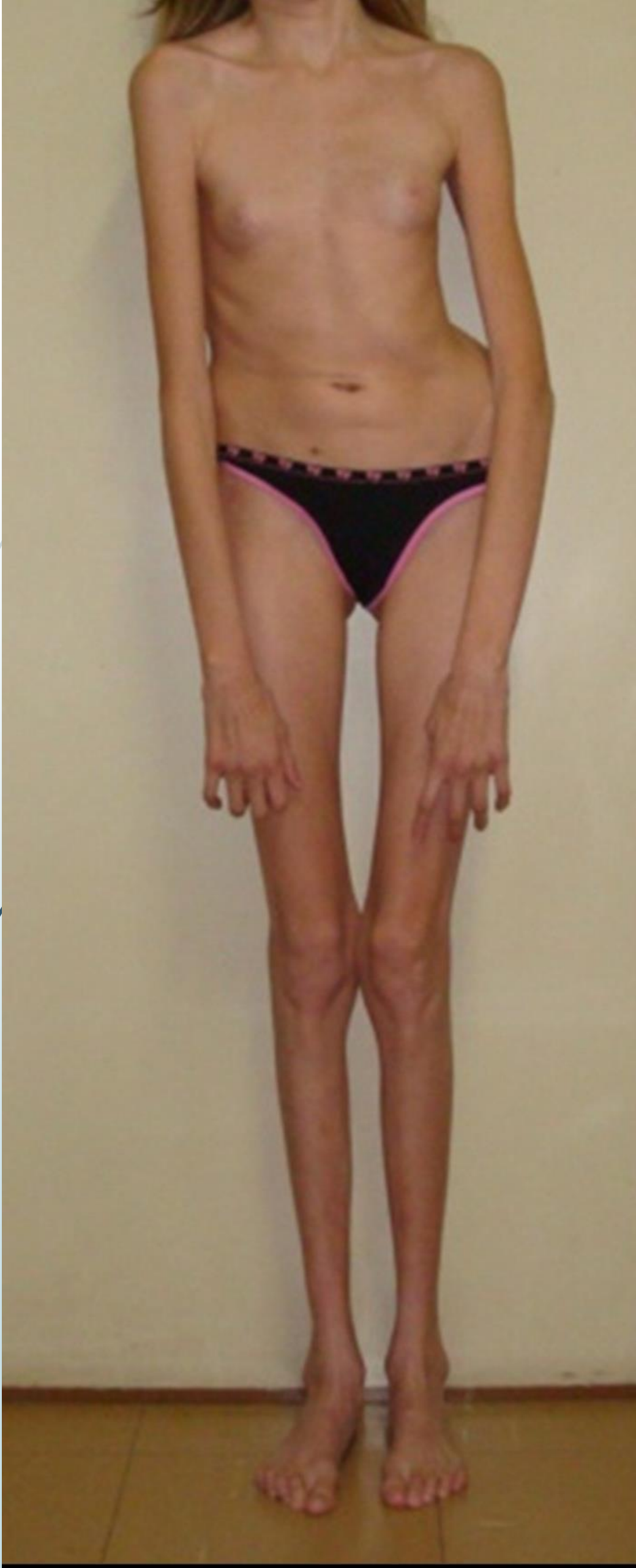
Клинични белези

► Скелетна система:

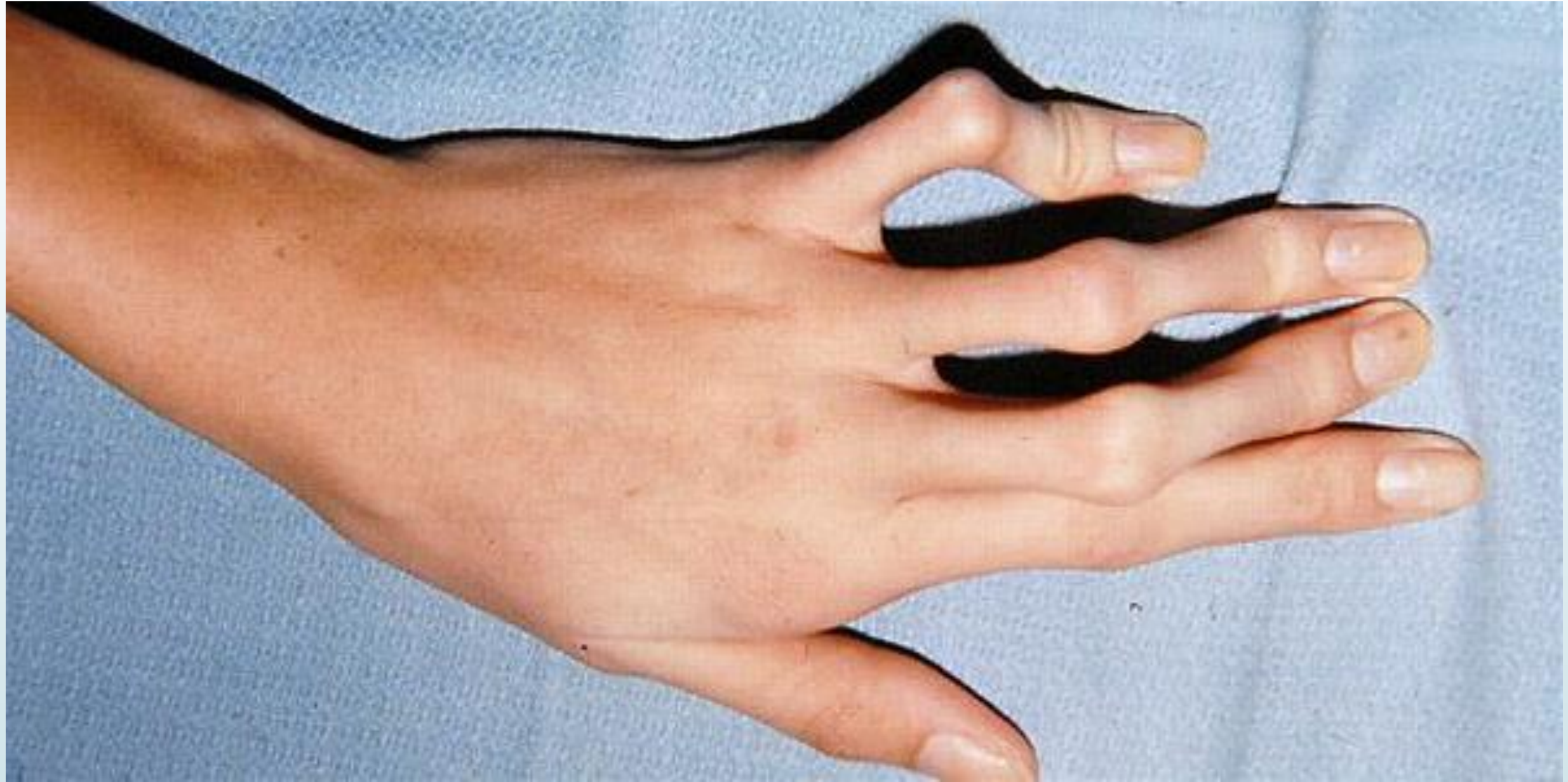
- Непропорционално висок ръст с астеничен хабитус
- Арахнодактилия
- Wrist and thumb signs
- Сколиоза
- Pectus carinatum, pectus excavatum
- Ставна хипермобилност
- Високо небце с лошо подредени зъби
- Характерен лицев израз (долихоцефалия, енофталм, ретрогнатия, насочени надолу външни очни ъгли)

Положителен симптом на *Walker* (*Wrist sign*)

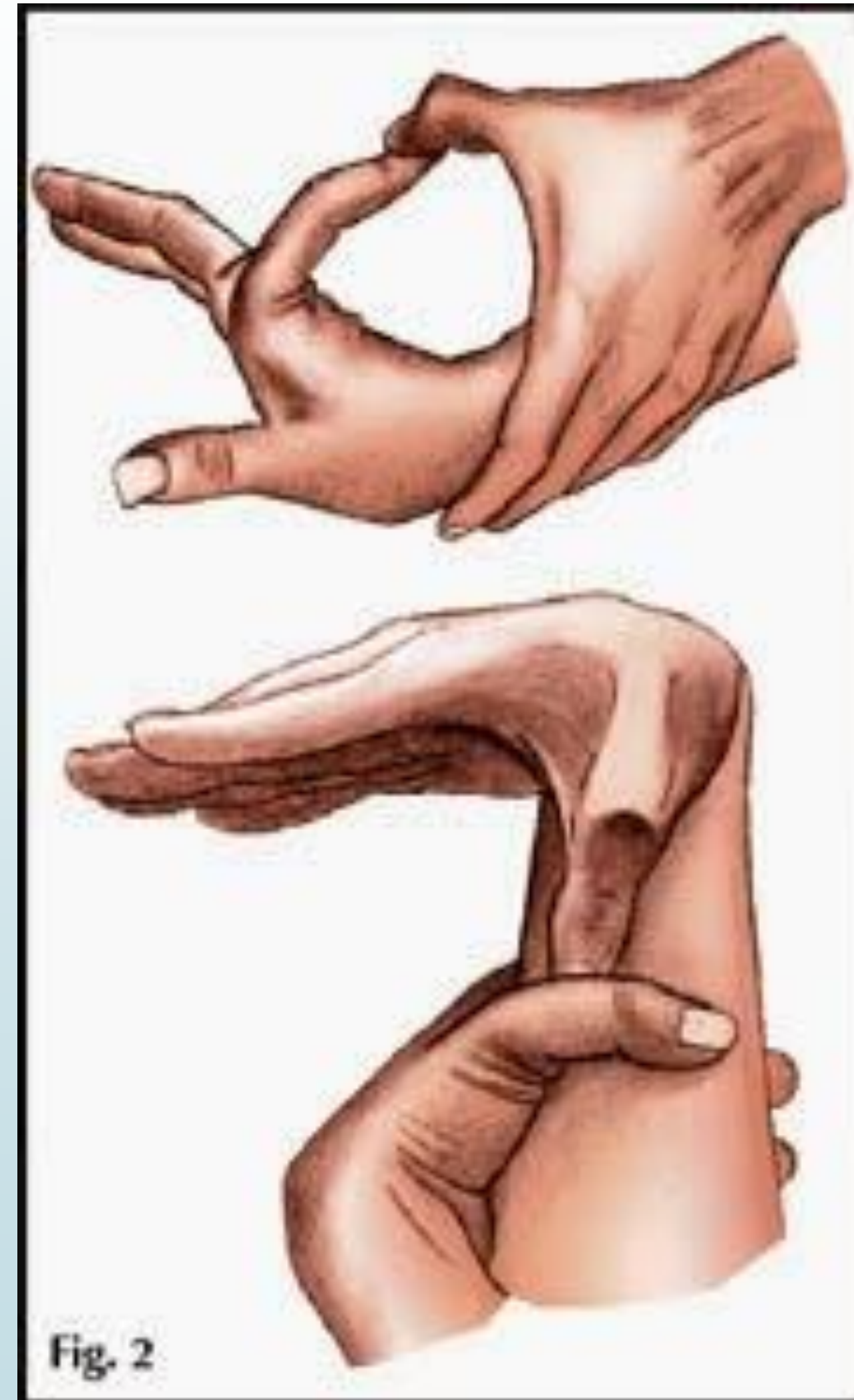
Положителен симптом на *Steinberg (Thumb sign)*

► **Pectus excavatum**

Зрителен анализатор

- ектопия(дислокация) на лещата
  - плоска корнея
  - катаракта
  - Глаукома
-
- При пациенти под 50 годишна възраст –късогледство, отлепяне на ретината

Сърдечно-съдова система

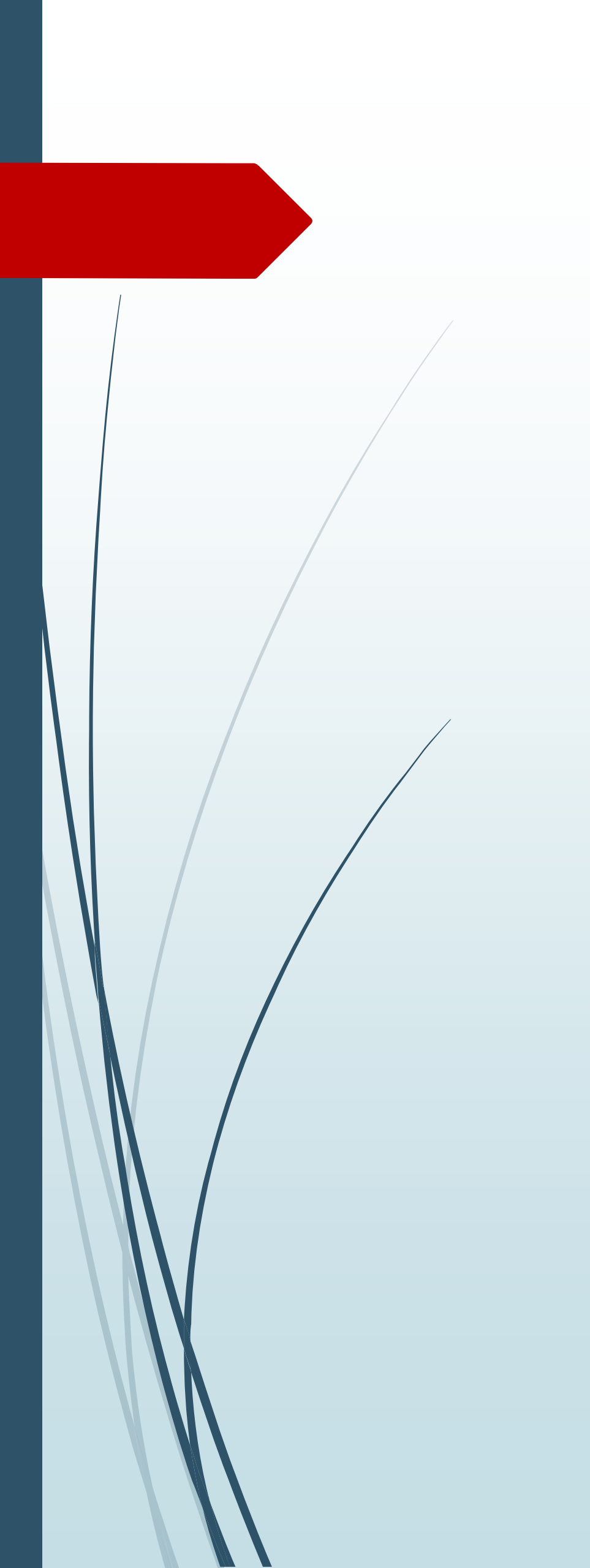
- Дилатация на аортния корен (синуси на Valsalva) –70-80% от случаите
- Дисекация на aorta ascendens
- Дилатация на aorta abdominalis
- Митрален пролапс (честота 55-69%)± митрална регургитация

Други органи и системи

- Бял дроб – спонтанен пневмоторакс;
- Кожа – атрофични стрии предимно по предната част на раменете,кръста и гърба.
- Хернии,особенно ингвинални

ДИАГНОЗА

ДНК анализ

- Секвениране на гена
- Делеционен анализ
- Анализ за скаченост (Linkage analysis) – методът може да определи дали индивидът е унаследил FBN1 алел, който е асоцииран със синдром на Марфан в други членове на семейството. Полиморфните маркери, използвани при синдром на Марфан са високо полиморфни и са локализирани в границите на гена.
- Ограничения: не може да се използва при семейства само с един засегнат индивид и при семейства с атипичен фенотип, поради възможността за припокриване на клиничните белези на синдрома с други състояния, които не се дължат на мутации в FBN1

Фамилна/генетична история

- Родител, дете или сибс, при когото се откриват диагностичните критерии
- Доказана мутация във FBN1 гена, причиняваща синдром на Марфан

Генетично консултиране

- Рискът за повторение е 50% ако е засегнат единия родител. При здрави родители рискът за повторение е нисък, но по-висок от популационния, заради възможността (макар и изключително рядка при синдрома на Марфан) за гонаден мозаицизъм
- В процеса на консултиране трябва да се оцени вариабилността на болестната изява като детето може да е по-тежко или по-леко засегнато от болния родител

Генотип-фенотип корелация

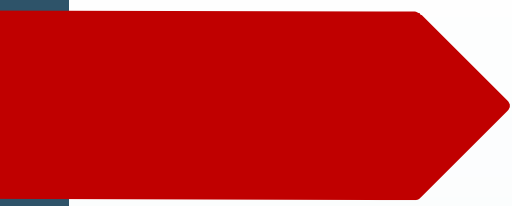
- Идентифицирането на мутацията при пробанда има малка прогностична стойност при синдрома на Марфан по отношение прогресията на заболяването
- По правило мутации като делеции, инсерции или грешки в сплайсинга, които водят до in-frame загуба или добавяне на нуклеотиди в кодиращата секвенция, се асоциират с по-тежка клин. картина
- Бързо прогресиращите, най-тежки форми на синдрома, наричани също “неонатален синдром на Марфан” са свързани с увреждане в централната част на гена между екзони 24 и 32

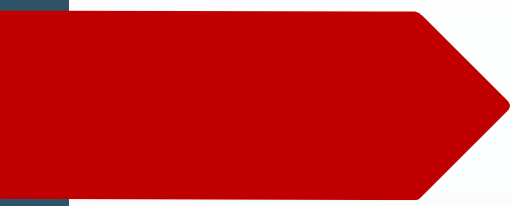
КЪСНО НАЧАЛО

**Болест на
Huntington**

-
- **Началото на клиничната картина е между 35-45 години като варира от юношеските до 60-те години**
  - **Близко 100% от индивидите, носители на патологичния алел развиват заболяването до 70 годишна възраст**
  - **Заболяването е с прогресивен ход и завършва летално в период от четири до 25 години**

-
- Честота – 4-10/100 000
  - Болестта на Huntington се характеризира с:
бавна и прогресивна загуба на неврони
в ЦНС
  - Начални симптоми:
    - деменция,
    - загуба на сръчност,
    - личностни промени
    - Неволевии движения (хорея) и загуба на моторен контрол

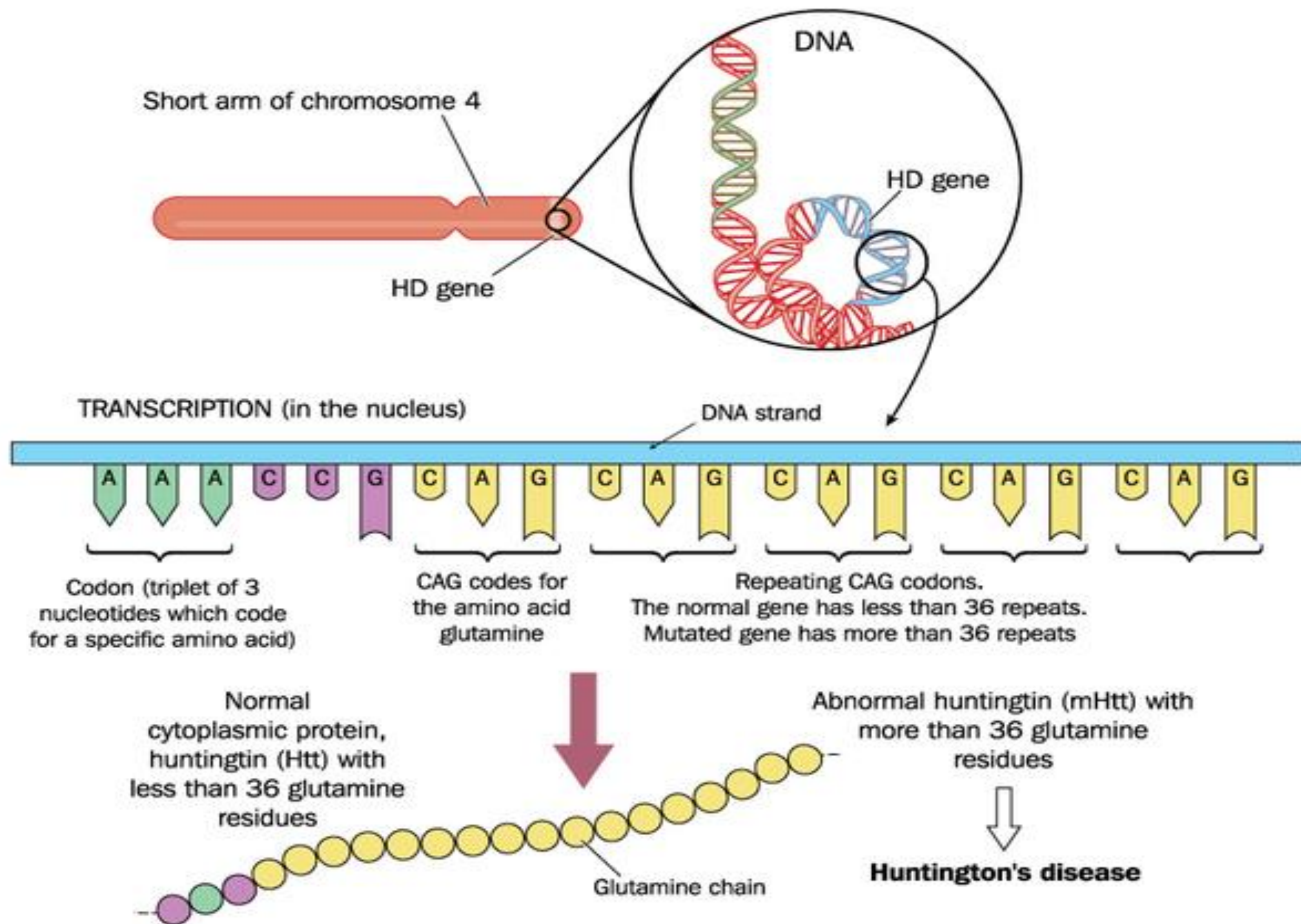
В рамките на 10-20 години болният загубва умствен и физически контрол

Лечение:

- Симптоматично
- Проучване на хистон деацетилазните инхибитори
- Трансплантация на стволови и фетални клетки в стриатума

Болест на Huntington - генетика

➤ Унаследяване
АВТОЗОМНО ДОМИНАНТНО

➤ Хромозомен локус – 4p16.3

➤ Тринуклеотидно повторение (амплификация)-
CAG в 5' региона на гена (екзон 1), динамична
мутация

Брой повторения	
Норма	≤ 26
Нестабилна мутация	27-35
Непълна пенетрантност	36-39
Пълна пенетрантност	≥ 40

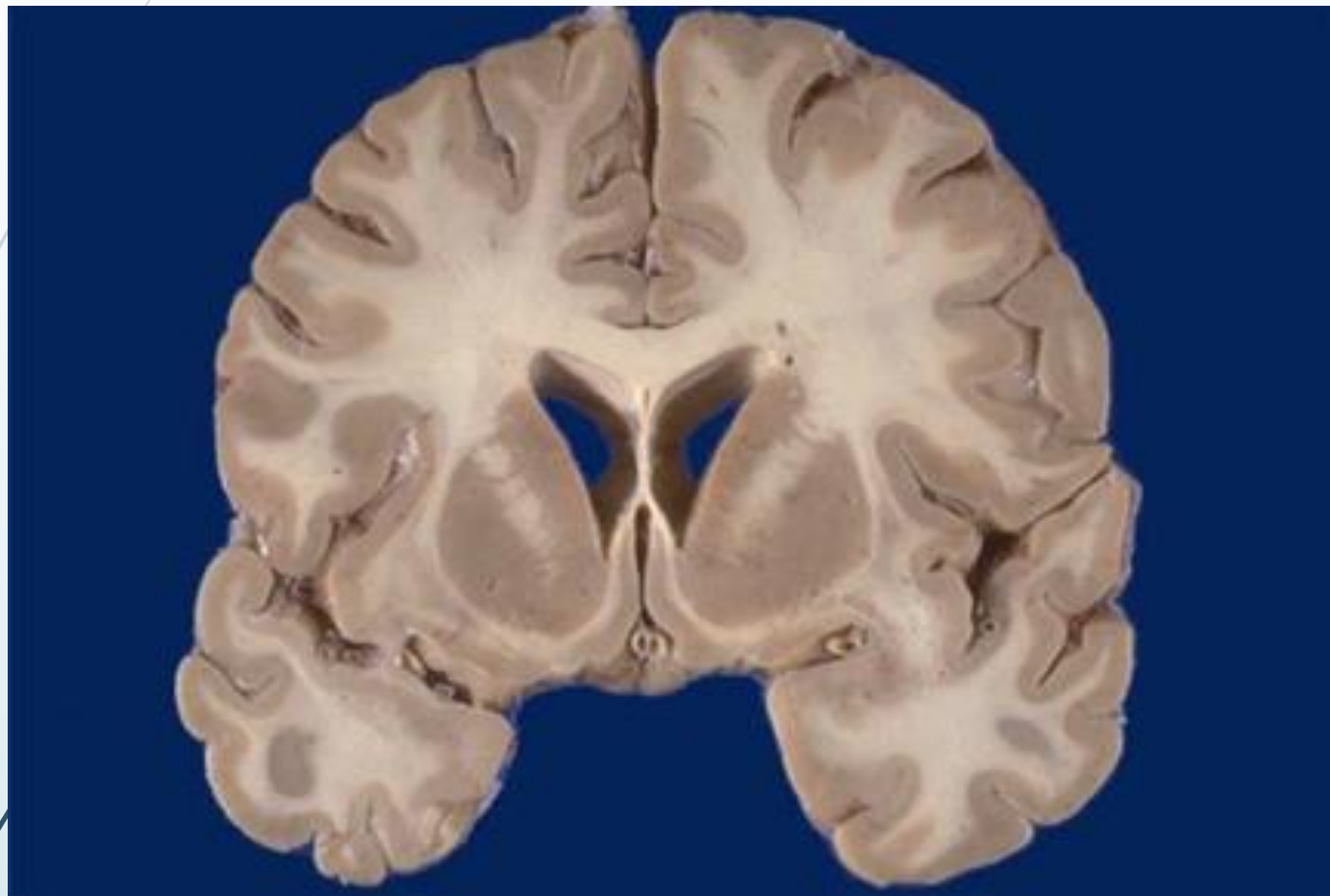

Протеин – Huntingtin

Експанзията на полиглутаминови аминокиселинни остатъци уврежда структурните и биохимични характеристики на белтъка

В допълнение на тежката атрофия на неостриатума, която е специфичен белег на болестта на Хънтингтон, експресията на мутантния протеин причинява невронална дисфункция, генерализирана мозъчна атрофия, промени в нивата на невротрансмитерите и акумулиране на ядрени и цитоплазмени агрегати

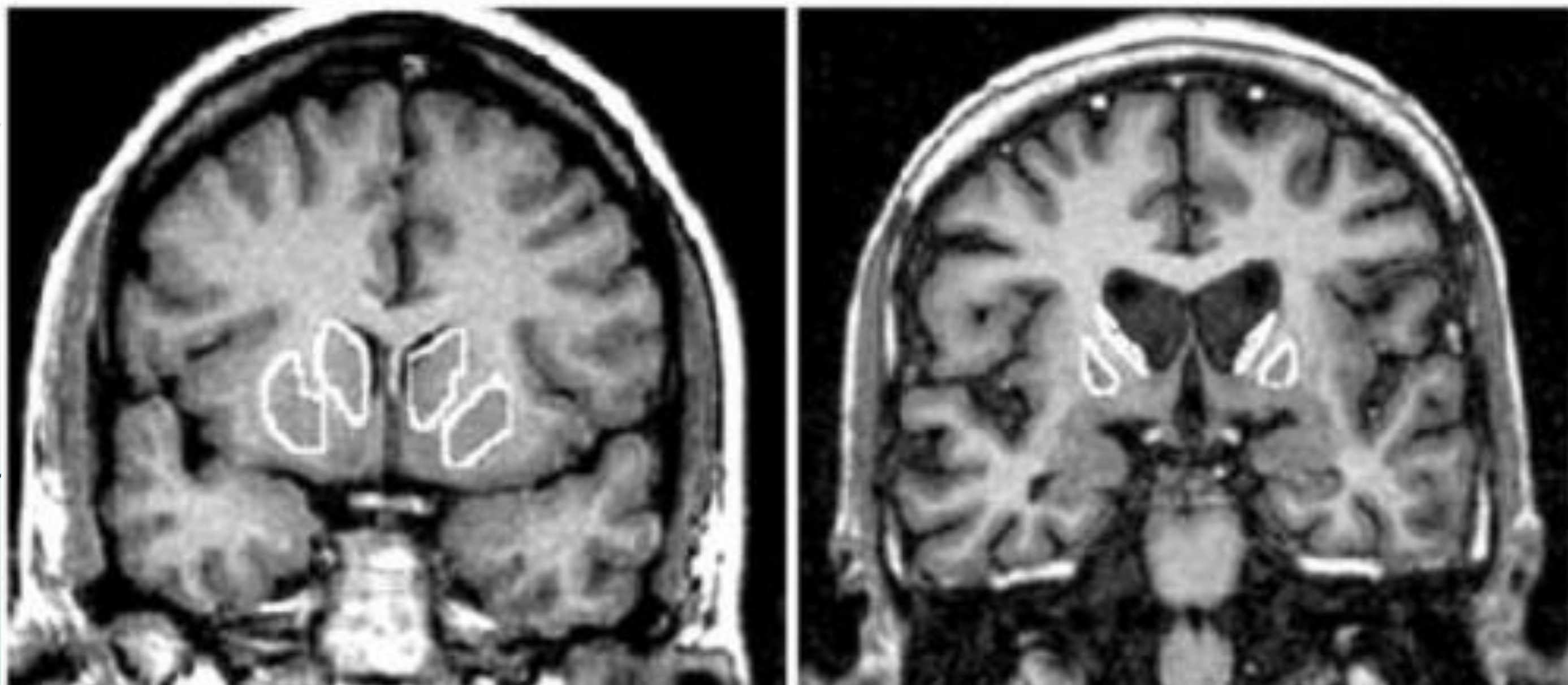

Норма

Huntington

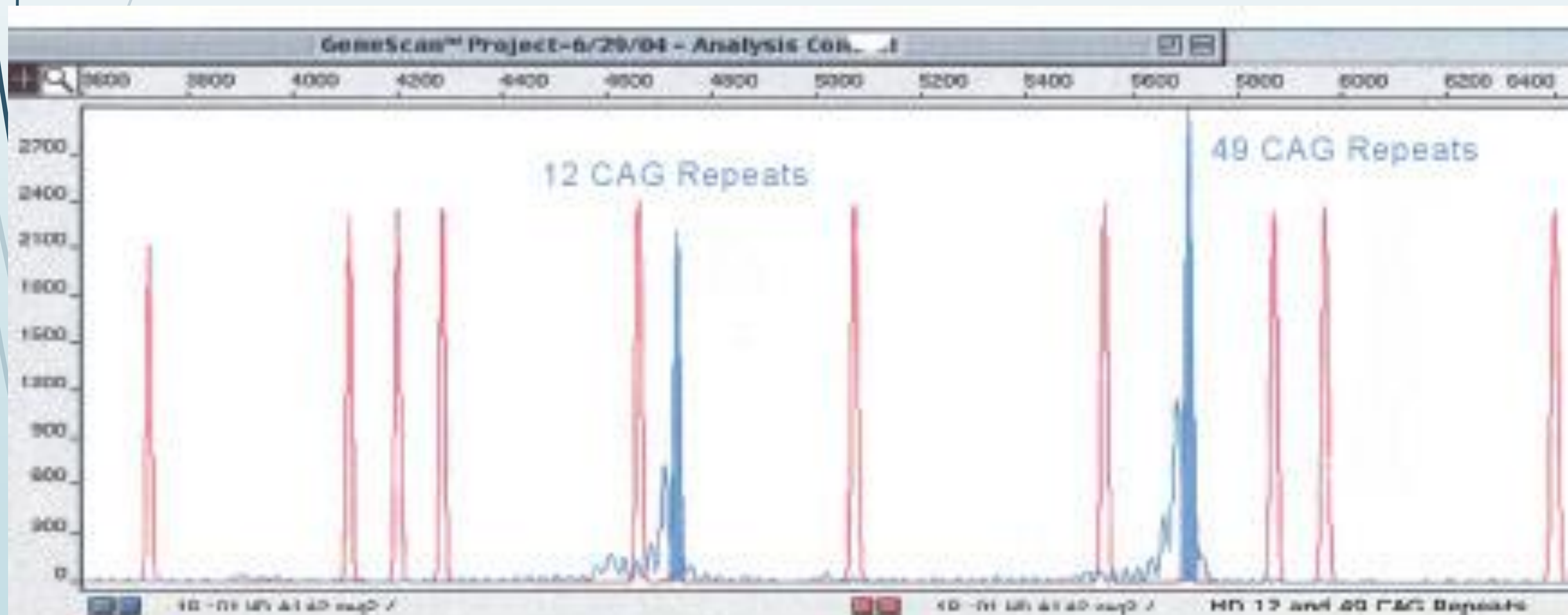

- ЯМР, коронарни секции. Тежка атрофия на putamen и nucleus caudatus при пациент с болест на Хънтингтън (вдясно) в сравнение със здрав човек.

Методи за ДНК диагностика

- PCR базирани тестове и китове (Gscan™)

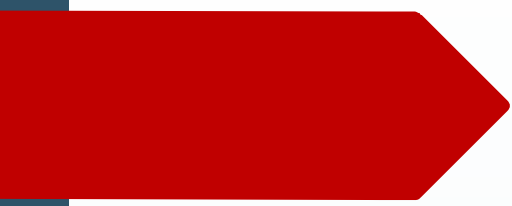
Генетично консултиране

- Генетични феномени, които са от значение при оценката на риска:
  - Късно начало на клин. изява
  - Премутация и непълна пенетрантност
  - Родителски произход на мутацията (по-тежка клиника в поколението , ако мутацията е унаследена от бащата)
  - **Антиципация** – болните в следващите поколения са с по-ранно начало и по-тежка клиника !!!

КЪСНО НАЧАЛО

**Адулторна бъбречна
поликистоза (ADPKD)**

-
- **Унаследяване – автозомно доминантно**
  - **Честота – 1:1000**
  - **Хромозомна локализация**

PKD1	16p13.3 (85%)
PKD2	4q21-22 (15%)

Вероятен трети локус
  - **Протеин – Polycystin 1
Polycystin 2**

Тези протеини спадат към групата на трансмембранните белтъци и са експресирани във всички сегменти на нефрона.

Адулторна бъбречна поликистоза – патогенеза

- Билатерална прогресивна кистична дилатация на реналните тубули
- Вазопресин медираното повишение на цАМФ в епитела, има главна роля за образуването на кистите.
- С натрупването на течност кистите се разширяват, притискат околния паренхим, прогресивно увреждат бъбречната функция и водят до ХБН.

Клинична картина

Бъбречни симптоми:

- Абдоминален дискомфорт,
- болка,
- хематурия,
- чести инфекции на ПП,
- нарушена концентрационна способност на бъбреците,
- никтурия,
- полиурия,
- палпаторно наличие на абдоминални маси.

Инфекциите най-често се дължат на Gram (-) бакт. и протичат с болка, фебрилитет и треска. Кръвните посеви често са положителни за разлика от уринните, тъй като кистите нямат пряка комуникация с каналчетата.

Извънбъбречни прояви

- Субарахноидални и мозъчни кръвоизливи;
- Дилатация на аортния корен;
- Сърдечни клапни аномалии;
- Хепатални кисти;
- Кисти в панкреаса;

cm

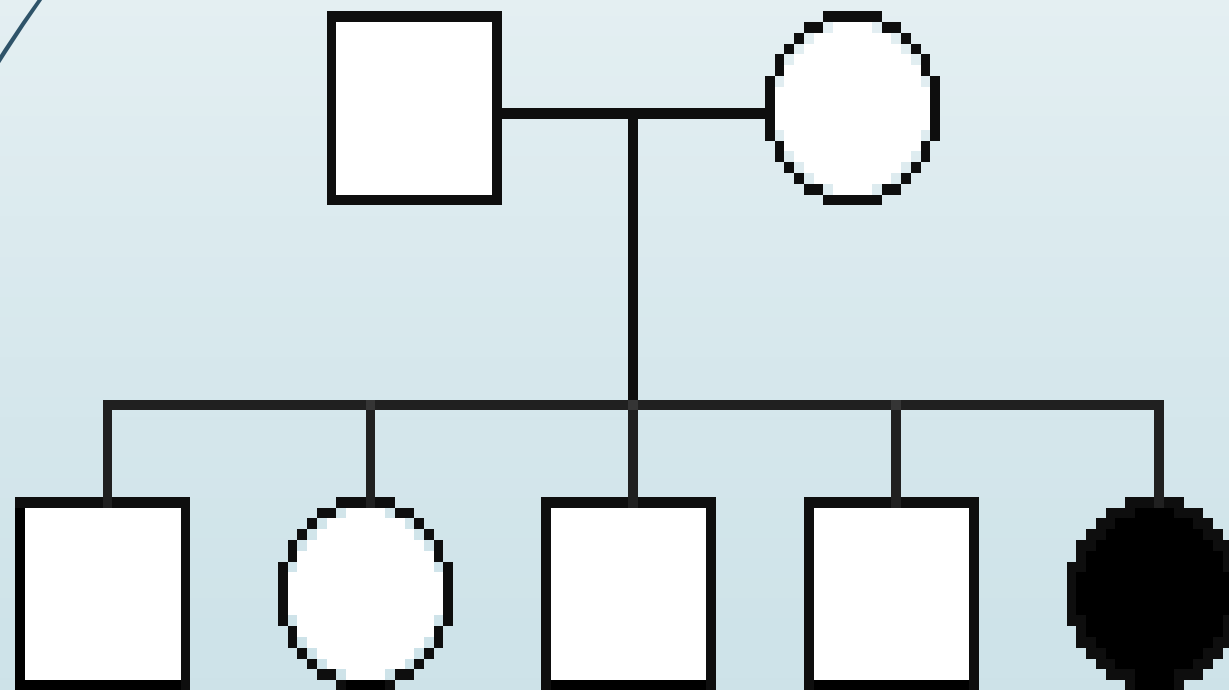

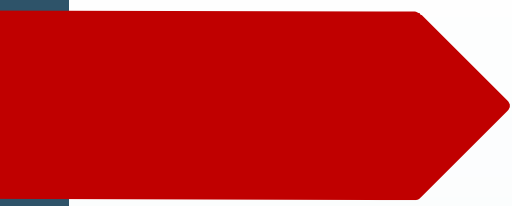
Нови мутации

Achondroplasia

- 1 / 15 000 живородени
- 85%-нова мутация

Заболяването се дължи на мутация във FGFR 3 гена, като две мутации се откриват при около 99% от пациентите, 1138G>A (98%) и 1138G>C (1до2%). И двете мутации водят до замяната на Gly 380 Arg. Гуанинът на 1138 позиция във FGFR 3 гена е един от най-често мутиращите нуклеотиди в човешкия геном. **Новите мутации са характерни изключително за бащините полови клетки и увеличават честотата си с напредване на бащината възраст**

FGFR 3 е трансмембранен тирозин киназен рецептор, който свързва фибробластни растежни фактори. Нормалната активация на рецептора инхибира пролиферацията на хондроцитите и дава възможност за координиране на растежа и диференциацията

Клинична картина

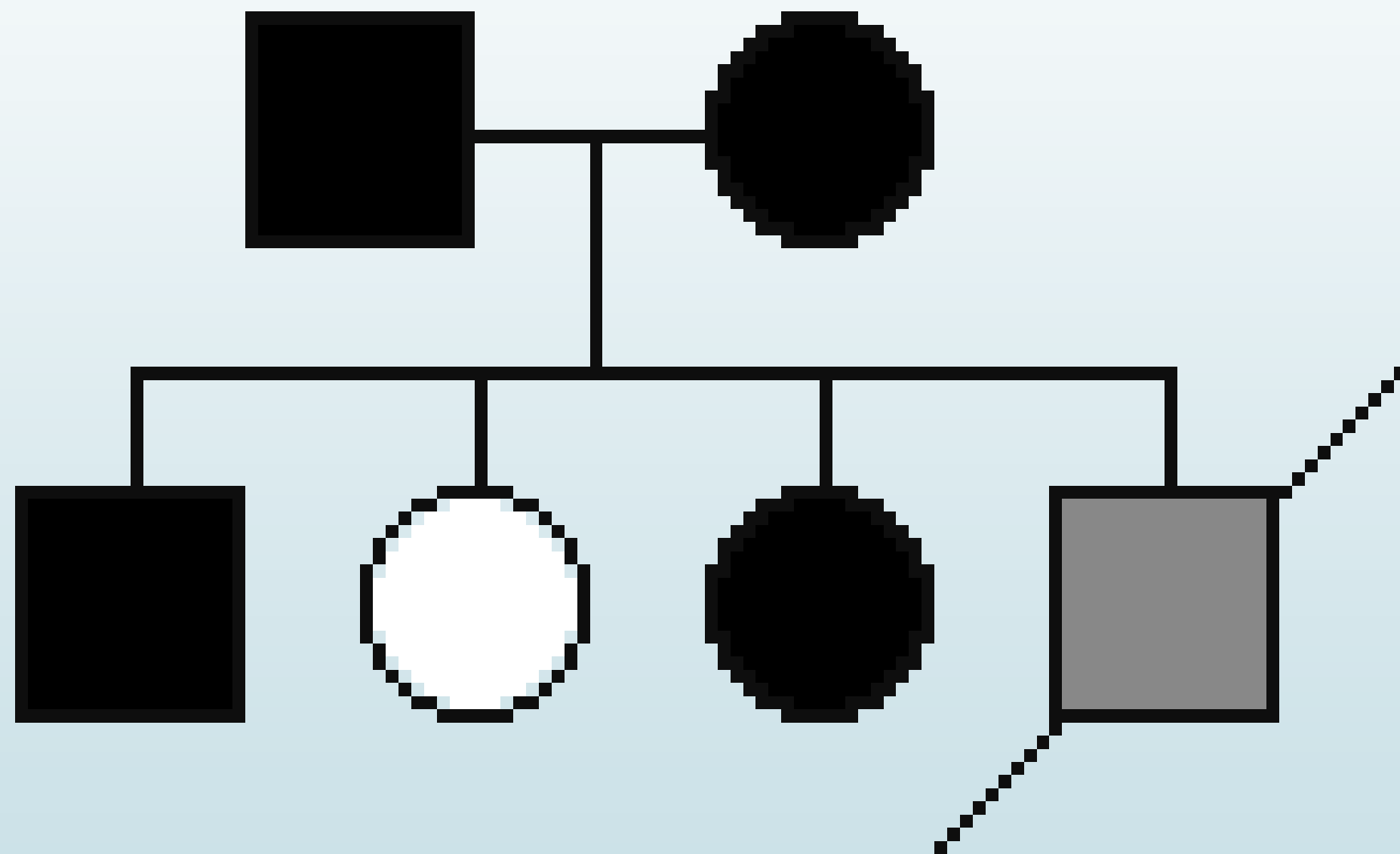
- **Ризомелично скъсяване на горните и долните крайници,**
- **релативно дълъг и тесен гръден кош**
- **Макроцефалия, хипоплазия на срединната област на лицето, проминиращо чело**
- **Абнормният растеж на черепа води до малка основа на черепа, стеснени черепни отвори (компресия на мозъчния ствол, централна или sleep апнея)**
- **Нормален интелект, изоставане в моторното развитие**

Лечение

**симптоматично лечение на
придружаващите усложнения;
противоречиви резултати от
оперативни корекции за
удължаване на долните
крайници и лечение със
соматотропен хормон**

Хомозиготна Achondroplasia

OSTEOGENESIS IMPERFECTA

Osteogenesis imperfecta (OI) е състояние, което възниква в резултат от нарушения в синтеза на колаген тип 1 като най – често се манифестира с патологична костна чупливост.

Патофизиология

Колаген тип 1 се открива в костите, органните капсули, фасциите, сухожилията, роговиците, склерите, менингите и дермата.

Структурно колаген тип 1 се състои от две pro- α 1 и една pro- α 2 вериги.

COL1A1

17q21

COL1A2

7q22.1

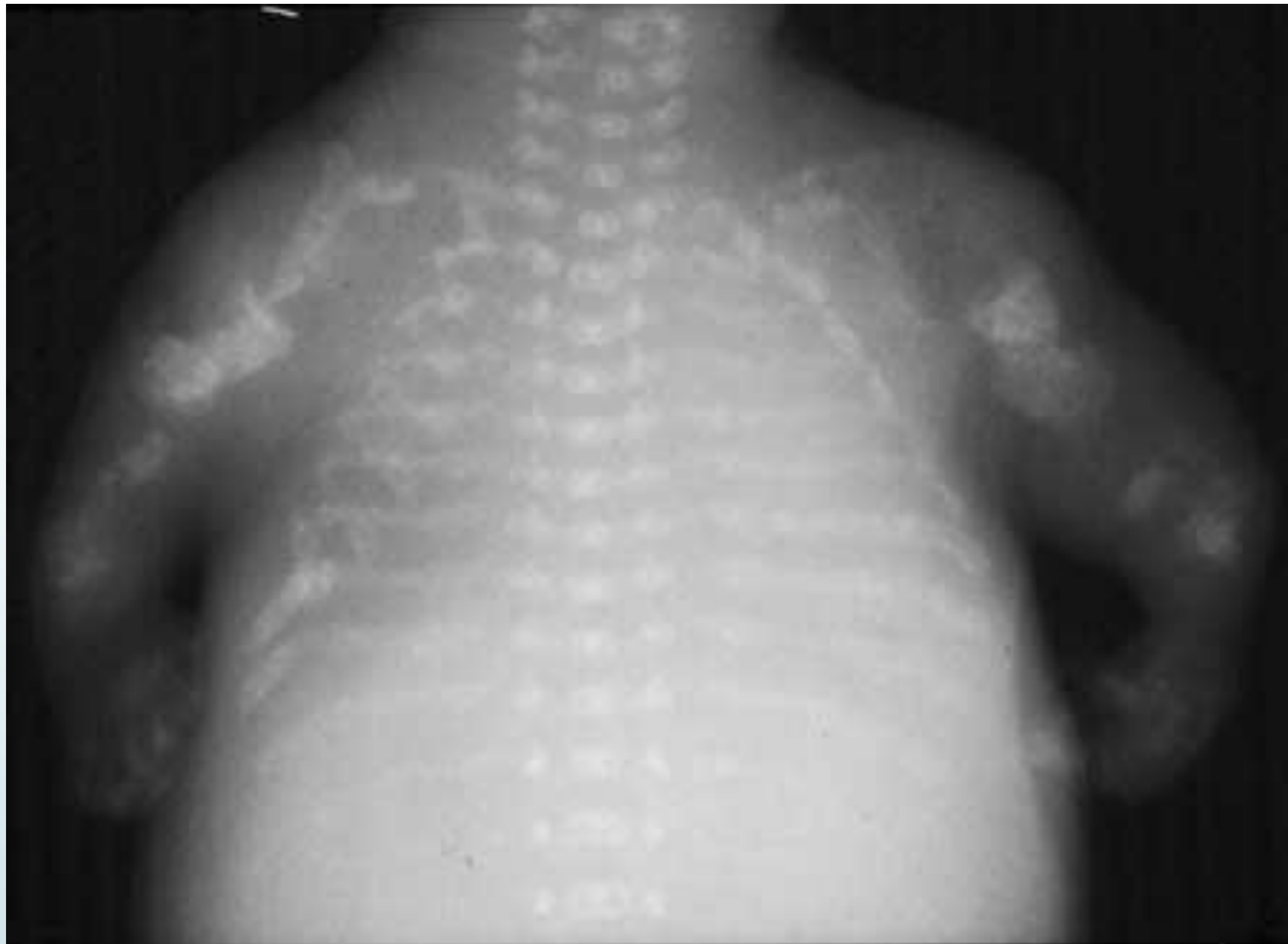

Клинична картина

Физикалната находка може да варира в зависимост от типа на ОI

- **Костна чупливост и деформации**
- **Нисък ръст**
- **Сини склери**
- **Загуба на слуха**
- **Нарушена дентиногенеза**

Тип II osteogenesis imperfecta, мъртъв плод

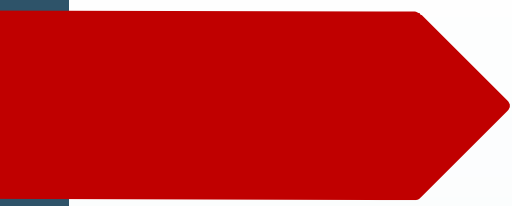
©1995 Robert C. Mellors MD/PhD, CUMC

**Синьото оцветяване на склерите е резултат от
прозращата membrana choroidea под
абнормно прозрачните склери**

A

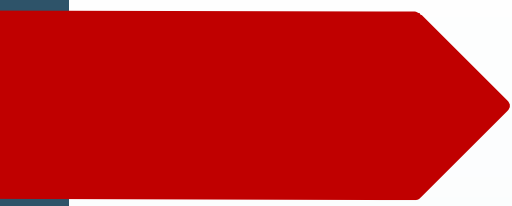

B

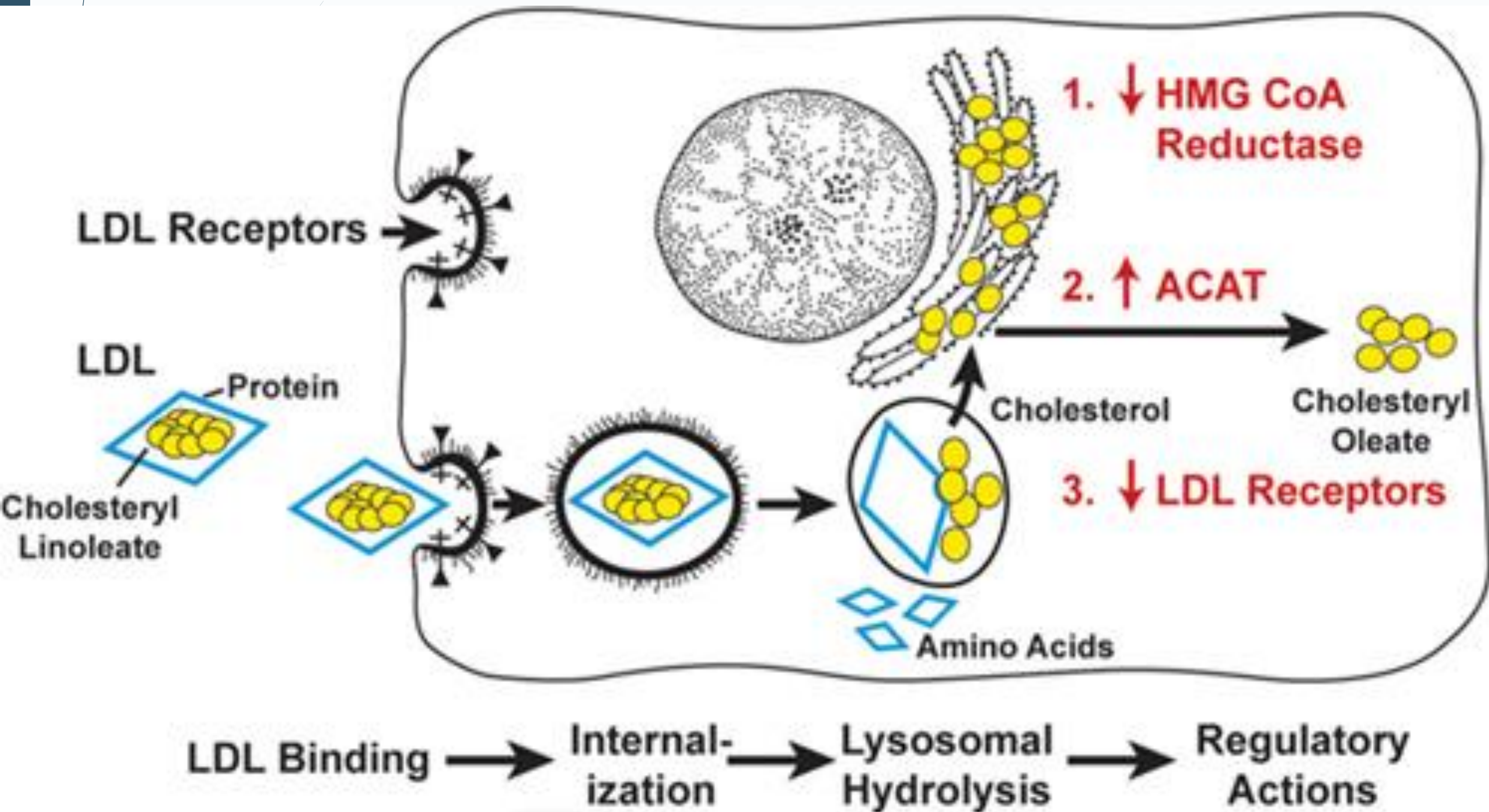

Фамилна хиперхолестеролемия (FH)

- Унаследяване – автозомно доминантно
- Честота на хетерозиготите – 1/500
- Хромозомна локализация – 19p13.1-13.2
- Протеин – LDLR
- Мутации – missense/nonsense субституции или делеции и инсерции в резултат на неравен кросинговър

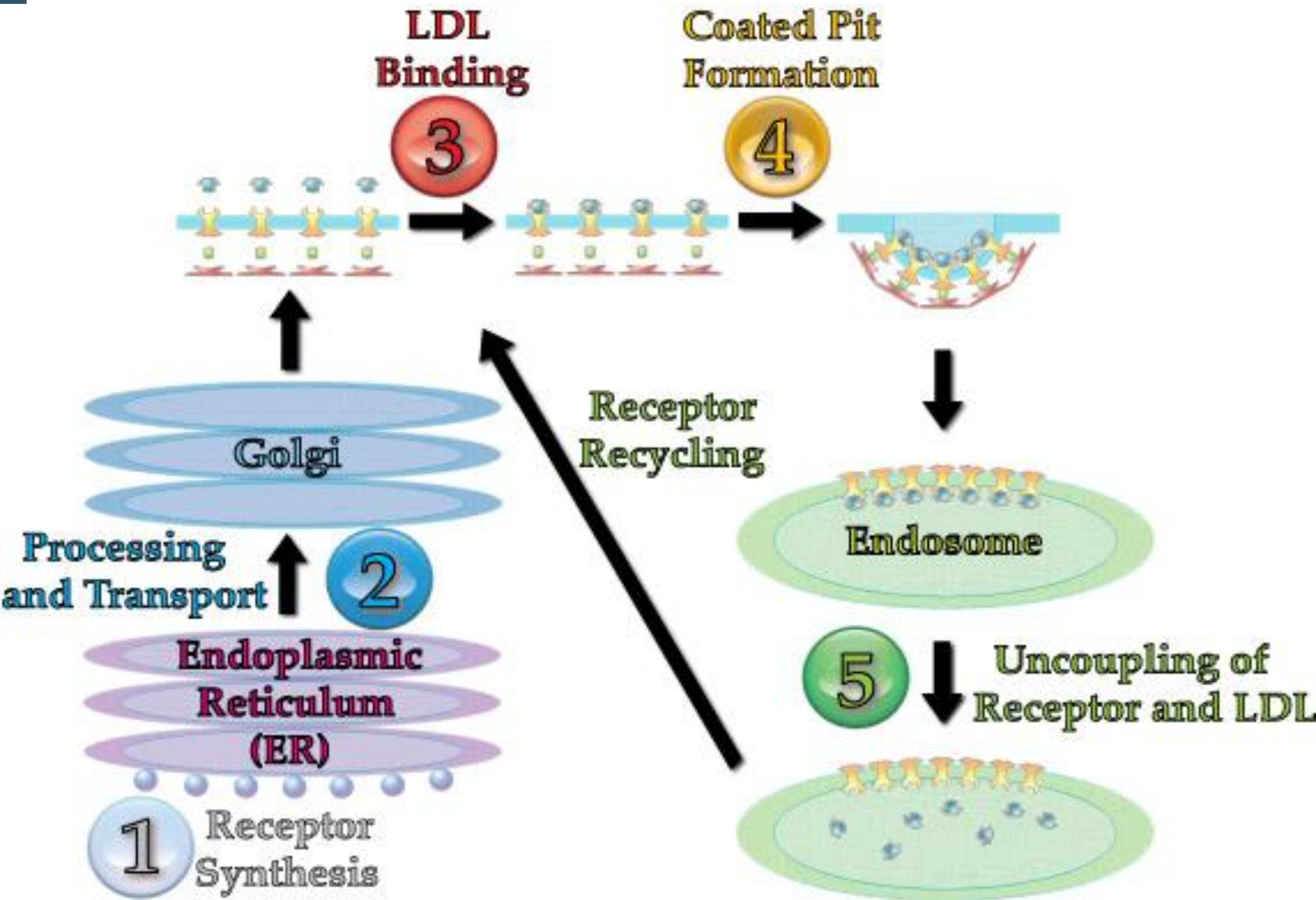

Нормален LDL - метаболизъм

Класове LDLR – мутации

Клинична картина

Клинични белези (хетерозиготи)
Chol ≥ 7.5 mmol/l или LDL chol ≥ 4.9 mmol/l

Ксантоми (холестеролови отлагания по кожата и сухожилията)

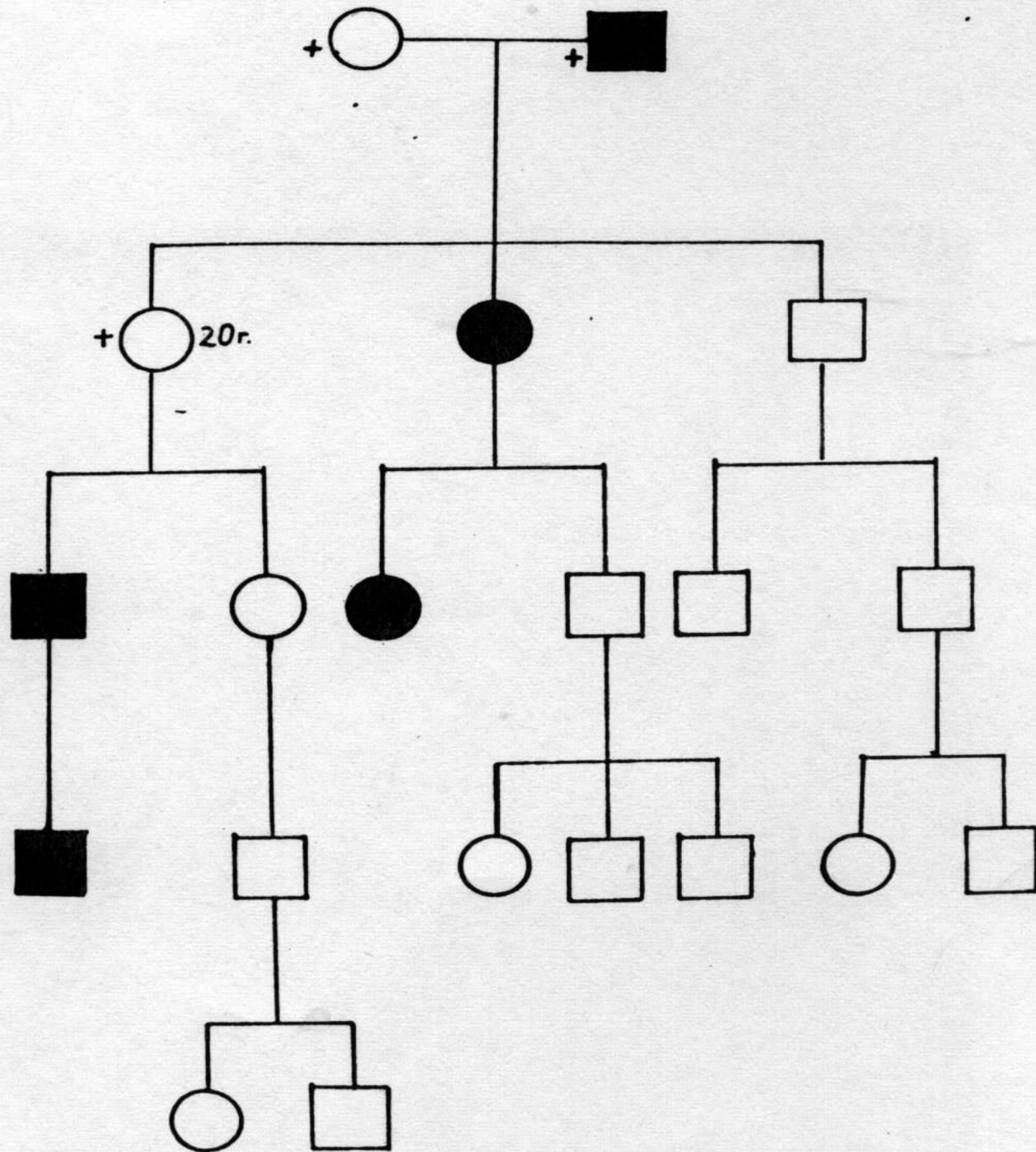
Миокарден инфаркт до 60г. (75% от мъжете и 45% от жените)

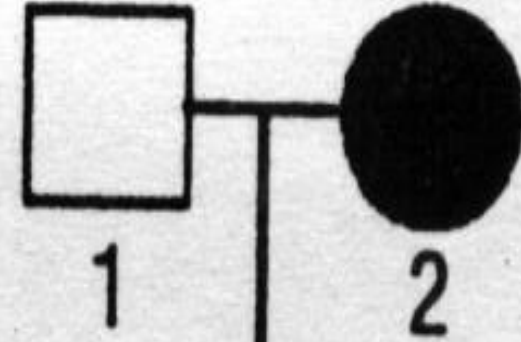

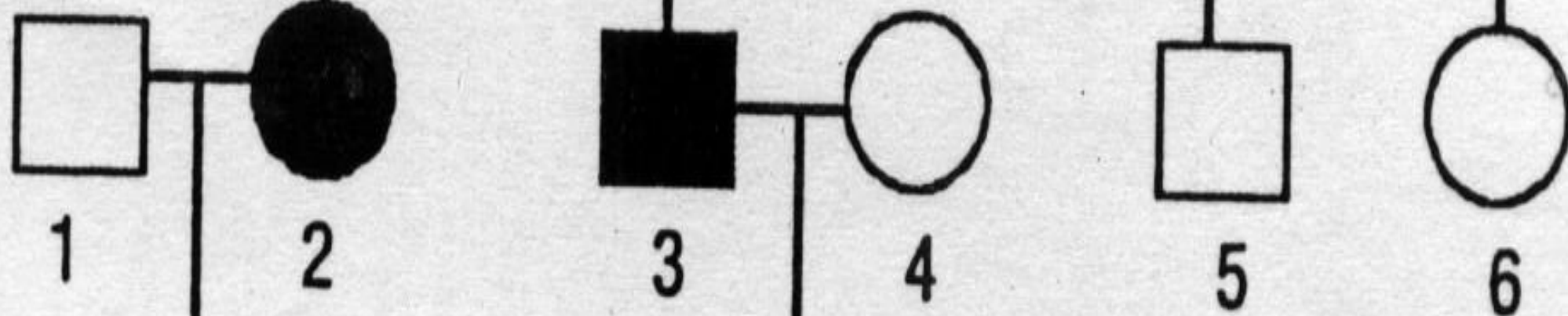

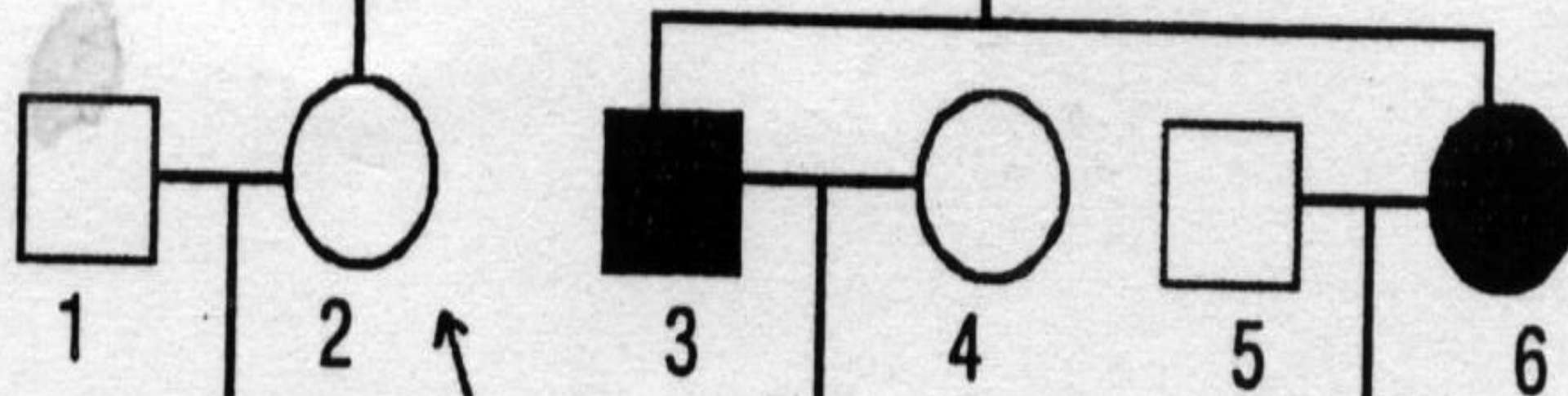
I

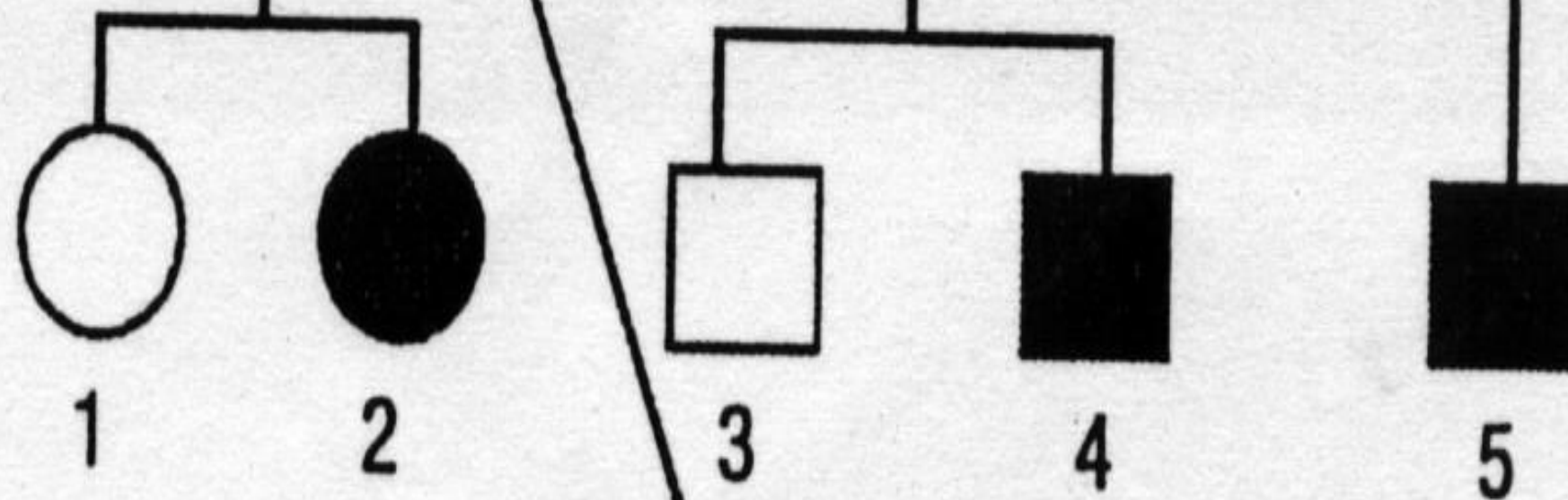
II

III

IV

Непълна пенетрантност